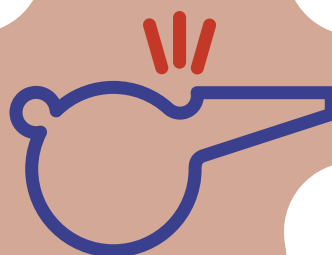

Etické kodexy pro soudce a státní zástupce

OBJEDNATEL

Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti

se sídlem: Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

ZPRACOVATEL

CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář

se sídlem: Hvězdova 1716/2b, Nusle, 140 00 Praha 4

DATUM ZPRACOVÁNÍ

25. září 2023

Obsah

1 ÚVOD A ZADÁNÍ KOMPARATIVNÍ STUDIE	4		
2 VYBRANÉ INFORMACE A POZNATKY ZJIŠTĚNÉ V KOMPARATIVNÍ STUDII – ETICKÉ KODEXY V ČESKÉ REPUBLICE	5		
2.1. Soudci	5		
2.2. Státní zástupci	5		
3 VYBRANÉ INFORMACE A POZNATKY ZJIŠTĚNÉ V KOMPARATIVNÍ STUDII – VÝSLEDKY POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ VE VYBRANÝCH STÁTECH	7		
3.1. Forma etických kodexů a jejich závaznost	7		
Soudci	7		
Státní zástupci	7		
3.2. Oblasti chování a jednání, které jsou etickými kodexy upraveny	7		
Soudci	7		
Státní zástupci	7		
3.3. Zveřejnění etických kodexů	8		
3.4. Působnost etických kodexů	8		
3.5. Metodická podpora pro praktické využití etických kodexů	8		
Soudci	8		
Státní zástupci	8		
3.6. Vymahatelnost etických kodexů	8		
3.7. Instrukce pro řešení porušení etických kodexů	9		
3.8. Řešení porušení etiky	9		
Soudci	9		
Státní zástupci	9		
3.9. Poradenství v otázkách etiky	9		
Soudci	9		
Státní zástupci	10		
3.10. Vzdělávání v oblasti etiky	10		
Soudci	10		
Státní zástupci	10		
3.11. Vyhodnocení statistik týkajících se porušení pravidel etiky	10		
3.12. Etika na sociálních sítích	11		
Soudci	11		
Státní zástupci	11		
4 VYBRANÉ INFORMACE A POZNATKY ZJIŠTĚNÉ V RÁMCI MEZINÁRODNÍ KONFERENCE O ETICKÝCH KODEXECH	12		
4.1. Shrnutí proběhlé konference	12		
Morální dilemata soudců a státních zástupců v České republice	12		
Morální dilemata soudce Ústavního soudu	12		
Vhled do situace na Slovensku	13		
Sociální sítě a umělá inteligence	13		
Zahraniční pohled na profesní etiku	13		
4.2. Shrnutí závěrů proběhlé konference	14		
5 SHRUTÍ A ZÁVĚRY	15		
5.1. Závěr	15		
5.2. Příklady dobré praxe	15		

1 Úvod a zadání komparativní studie

V rámci projektu „Zintenzivnění boje proti korupci; Část 3 – Etické kodexy pro soudce a státní zástupce – Komparativní studie a brožura“ bylo Ministerstvem spravedlnosti zadáno vypracování komparativní studie k problematice etických kodexů pro soudce a státní zástupce a s ní související brožury. Zpracovatelem komparativní studie a brožury se na základě veřejné zakázky stala advokátní kancelář Císař, Češka, Smutný s.r.o.

Cílem komparativní studie není zasahovat do výkonu povinností soudců a státních zástupců. Téma komparace etických kodexů ve vybraných zemích je velmi zajímavé z profesního a celospolečenského hlediska. Dobré vnímání činnosti soudců a státních zástupců, resp. justice celkově, širokou veřejností jako justice nestranné, nezávislé a spravedlivé, je totiž důležité z hlediska stability celé společnosti. Je mimořádně důležité, nemá-li justice podléhat vůli politické reprezentace, aby získala oporu a zastání v široké veřejnosti. A právě k tomu mají sloužit publikované etické kodexy pro soudce a státní zástupce.

Komparace stavu etických kodexů pro soudce a státní zástupce proběhla celkem v 11 státech: Česká republika, Slovensko, Rakousko, Německo, Kanada, Dánsko, Norsko, Finsko, Švédsko, Estonsko, Litva. Komparace byla zaměřena na více než 10 oblastí. Byly hodnoceny forma etických kodexů, jejich působnost, závaznost, vymahatelnost etických kodexů a řešení porušení, vzdělávání a podpora v oblasti etiky a příklady dobré praxe.

Výsledky komparativní studie byly následně prezentovány na mezinárodní konferenci „Zintenzivnění boje proti korupci: morální dilemata soudců a státních zástupců“, která proběhla v Praze ve dnech 19. a 20. června 2023. Vybrané poznatky, jakož i témata k další diskuzi, které z této konference vyvstaly, jsou součástí této brožury.

Vzhledem k tomu, že rozsah brožury nedovoluje obsáhnout všechny zajímavosti a odlišnosti, jsou dále uvedeny pouze vybrané příklady. Bližší informace jsou uvedeny v komparativní studii, dostupné z webových stránek korupce.cz.

2 Vybrané informace a poznatky zjištěné v komparativní studii – Etické kodexy v České republice

2.1 Soudci

V současné době nezávisle na sobě existují dva etické kodexy, a to **Etický kodex soudce**, který byl zpracován pod vedením současného předsedy Nejvyššího soudu, a **Etické zásady chování soudce**, jejichž autorem je Soudcovská unie České republiky.

Etický kodex soudce je závazný pro všechny soudce, a to díky projednání soudcovskými radami. **Etické zásady chování soudce** se ze své podstaty vztahují pouze na členy Soudcovské unie České republiky, která je dobrovolným profesním sdružením soudců v České republice. Jednotlivé části Etického kodexu soudce následně upravují dílčí otázky jako například přijímání darů a jiných výhod, vztah soudce s médii či chování soudce na sociálních sítích.

Společně těmto kodexům je, že samo o sobě porušení pravidel obsažených v těchto kodexech nevede ke kárnému řízení, pokud zároveň nenaplní předpoklady v zákoně o soudech a soudcích. Pokud by zákonné předpoklady naplněny byly, bude zahájeno běžné kárné řízení před Nejvyšším správním soudem.

K Etickému kodexu soudce byl vydán obsáhlý **komentář**. Komentář ke každému ustanovení obsahuje přílehlavou judikaturu, včetně kárné rozhodovací praxe. Komentář také obsahuje otázky etického charakteru, které by si měl soudce umět položit. Zahrnuje např. otázky, které mohou být vzneseny při posuzování podjatosti (příkladem takové otázky je např.: „*Jsem připraven oznámit důvod své podjatosti i tehdy, pokud není veřejně známý a jeho zveřejnění může být pro mě nepřijemné?*“). Obdobný dokument s názvem Otevřený soubor etických dilemat soudce byl vydán též Soudcovskou unií České republiky.

V České republice převažuje přístup, že by si soudce měl být schopný vyřešit etické otázky sám. To však nevyklučuje možnost daného soudce obrátit se s žádostí o radu např. na **Etický soud Soudcovské unie České republiky**, který je otevřen všem soudcům.

Kodexy řeší i chování soudce na **sociálních sítích**. Sociální sítě a podobné platformy má soudce užívat obezřetně, aby nenarušoval soudcovskou důstojnost. Soudcovská unie České republiky navíc vydala dokument „**Etické meze působení soudce na sociálních sítích**“. V něm rozebírá podrobně problémy, které se s pohybem soudce na sociálních sítích pojí – např. již samotné „přátelství“ na sociálních sítích. To může totiž svědčit o případné podjatosti soudce.

2.2 Státní zástupci

Státní zástupci disponují **Etickým kodexem státního zástupce**. Etický kodex státního zástupce je závazný pro všechny státní zástupce. Jednotlivé oblasti etického kodexu upravují dílčí otázky jako například přijímání darů či zdvořilé a slušné vystupování, včetně vhodného oblékání.

Porušení kodexu může založit odpovědnost za kárné provinění. Tento závěr je však do jisté míry relativizován kárnou rozhodovací praxí. Kárný soud doposud dovozuje kárnou odpovědnost pouze na základě porušení příslušných ustanovení zákona o státním zastupitelství.

Komentář poskytuje ke každému odstavci podrobný výklad, jakož i přílehlavou judikaturu, včetně kárné rozhodovací praxe. Vzdělávání v otázkách etiky je pro všechny státní zástupce povinné. Etických otázek spojených s výkonem funkce státního zástupce se týká školení při nástupu do funkce a dále každé tři roky.

Konzultace v oblasti etiky poskytují vedoucí státní zástupci. Státní zástupci se též s žádostí o radu mohou obracet na specializovanou instituci, kterou je **Etická komise Unie státních zástupců České republiky**. Dosud bylo touto komisí vydáno osm stanovisek. Například účast státních zástupců v televizních vědomostních soutěžích je obecně možná. Státní zástupci však mají zachovat určitou míru střídmosti i umírněnosti a odolat jakémukoliv osobnímu exhibicionismu.

3 Vybrané informace a poznatky zjištěné v komparativní studii – Výsledky porovnání jednotlivých oblastí ve vybraných státech

3.1 Forma etických kodexů a jejich závaznost

Soudci

Všechny posuzované státy mají etické kodexy pro soudce a státní zástupce ve psané formě. Co se týče otázky závaznosti etických kodexů pro soudce, v porovnávaných státech převažuje nezávazná povaha těchto kodexů. Závazné jsou etické kodexy pouze v Norsku, Estonsku, Litvě a na Slovensku.

Stojí za zmínku, že závaznost slovenského etického kodexu pro soudce (**Zásady sudcovskej etiky**) vyplývá již ze zákona o sudcoch a prísediacich. Navíc má zde velký význam činnost Súdnej rady Slovenskej republiky. Súdna rada Slovenskej republiky je dle slovenské Ústavy ústavním orgánem soudcovské legitimacy. Do působnosti Súdnej rady Slovenskej republiky patří vydávat zásady soudcovské etiky ve spolupráci s orgány soudcovské samosprávy. V komparaci ostatními zeměmi, které jsou předmětem komparativní studie, se jedná o výjimečné zakotvení etických zásad nejen soudců, ale i státních zástupců, na ústavní úrovni.

Státní zástupci

Etické kodexy státních zástupců jsou v porovnání s etickými kodexy soudců závazné ve více státech. Nezávazné jsou pouze v Rakousku, Německu a Finsku.

3.2 Oblasti chování a jednání, které jsou etickými kodexy upraveny

Soudci

Všechny soudcovské etické kodexy víceméně upravují stejné oblasti (nezávislost, nestrannost, rovnost, bezúhonnost, diskrétnost, přijímání darů, kontakt s veřejností). Z těchto úprav následně vystupují některé, které ve srovnání s ostatními porovnávanými státy nejsou zcela tradiční.

V **Litvě** jde například o řešení otázky úcty a loajality ke státu. Konkrétně jde o řešení otázek dodržování soudcovské přísahy či politicky neutrálního a korektního chování. V **Norsku** je navíc řešena například povinnost zasáhnout, pokud se soudce dozví o podstatném porušení povinností jiným soudcem.

V **Německu** jsou naopak upraveny požadavky na umírněnost, lidskost a odvalu daného soudce. Požadavky na lidskost spočívají v tom, že je vhodné se k ostatním chovat při výkonu povolání soudce či státního zástupce s respektem, včetně snahy o vzájemné porozumění.

Státní zástupci

I v případě etických kodexů státních zástupců tyto kodexy víceméně upravují stejné oblasti. Obdobně vystupují některé, které ve srovnání s ostatními porovnávanými státy nejsou zcela tradiční.

V **Dánsku** je kladen požadavek na obezřetné používání ironie či slangu. Dánské etické pokyny též upravují např. nepřijímání darů a dalších výhod, resp. určení toho, co je ještě přijatelné – např. bonboniéry, květiny, několik lahví vína přiměřené hodnoty za přednášku.

3.3 Zveřejnění etických kodexů

Ve všech porovnávaných státech jsou etické kodexy soudců a státních zástupců dostupné online pro širokou veřejnost. Způsoby zveřejnění se však často liší. Oproti situaci v České republice existují i státy, které pro etický kodex mají zpracovány přehledné webové stránky. Tak je tomu v případě etických kodexů pro soudce kromě **Slovenska** například též v **Kanadě**. Částečnou výjimku v dostupnosti pro širokou veřejnost tvoří **Dánsko**. Na činnost dánského státního zástupce dopadá Obecný kodex chování. Krom toho však existuje dokument, který tento Obecný kodex chování doplňuje, a sice Pokyny pro správné chování a etiku na státním zastupitelství. Tyto doplňující pokyny však nejsou veřejnosti přístupné.

3.4 Působnost etických kodexů

Co se týče působnosti etických kodexů soudců v porovnávaných státech, ve většině těchto zemí je skutečnost, že se působnost vztahuje na všechny soudce, výslovně uvedena. V některých státech všeobecná působnost na všechny soudce nevyplývá přímo z textu daných etických kodexů, ale přesto se jedná o principy společné všem soudcům. Proto je možné všeobecnou působnost dovozovat. Obdobně je tomu i v případě státních zástupců.

3.5 Metodická podpora pro praktické využití etických kodexů

Soudci

Obecně je metodická podpora pro praktické využití etických kodexů velmi významná. Poskytuje totiž lepší pochopení, k čemu etický kodex slouží. Metodická podpora akcentuje, že nejde o pouhý soulad s předpisy, ale nutnost v každé životní situaci nějak zohlednit etická pravidla. Ve většině porovnávaných států jsou k etickým kodexům pro soudce dostupné komentáře či praktické příručky.

Ve **Švédsku** jsou dostupné tři obsáhlé publikace s názvem „Správné chování soudců“. Tyto publikace rozebírají široké spektrum etických otázek. Oblasti chování, které upravují, jsou v prvně zmíněném dokumentu dále rozvedeny v 60 otázkách a více jak 100 podotázkách. Příkladem otázky k principu nezávislosti tak je např. „*Jak mám odolat tlaku veřejného mínění a neoprávněným pokusům o ovlivňování mé soudní činnosti?*“.

V této souvislosti je nutné vyzdvihnout netradiční dokument. V **Německu** bylo připraveno kompendium etických a profesních standardů pro soudce a státní zástupce. Nejde o etický kodex, ale o dokument, který shromažďuje ustanovení právních předpisů, které mají etický přesah, a to na úrovni spolkových zemí a na federální úrovni.

Státní zástupci

Komentář k etickému kodexu je v současné době skoro standardem. Je také možné vyzdvihnout přístup v **Norsku**, kde státní zástupci disponují **dokumentem s 58 příklady etických dilemat**. Ty mohou sloužit jako východisko pro diskusi, zamyšlení a zvýšení povědomí. Příklady jsou záměrně formulovány tak, že na ně v dokumentu není uvedena odpověď.

3.6 Vymahatelnost etických kodexů

Vymahatelnost etických kodexů souvisí s jejich závazností v právním smyslu. Ve většině států nejsou kodexy závazné, tedy ani vymahatelné. Tam, kde závazné jsou, může vést porušení jejich pravidel ke kárnému řízení dle předpokladů v příslušných zákonech. Obdobně platí i v případě etických kodexů pro státní zástupce.

3.7 Instituce pro řešení porušení etických kodexů

K řešení porušení pravidel plynoucích ze závazných etických kodexů jsou povolány zvláštní instituce, pokud jsou dané kodexy závazné a vymahatelné v právním smyslu.

Např. v **Norsku** řeší porušení Etických zásad chování soudců Dozorčí výbor. Dozorčí výbor používá etický kodex jako referenční kritérium řádného chování. V **Estonsku** řeší porušení Etického kodexu Disciplinární komora. Disciplinární komora uvádí, že Etický kodex slouží jako měřítko správného chování.

Co se týče státních zástupců, např. v **Litvě** je příslušnou institucí ve věcech kárného řízení státních zástupců Etická komise státních zástupců.

3.8 Řešení porušení etiky

Zmíněné instituce mohou na základě závaznosti a vymahatelnosti příslušného etického kodexu ukládat za porušení povinností v něm obsažených různé sankce.

Soudci

Na **Slovensku** je možné za spáchání kárného provinění uložit napomenutí a snížení platu. Soudci lze jednat také jen písemně vytknout, pokud je takováto forma nápravy dostačující. V **Norsku** může Dozorčí výbor též vydat stanovisko k tomu, co se považuje za řádné chování soudce, aniž by soudci uložil kárné opatření. V **Litvě** může Čestný soud uložit soudci jednu z disciplinárních sankcí, nebo též navrhnout odvolání soudce z funkce.

Státní zástupci

Vyšší počet států, ve kterých je etický kodex státního zástupce závazný a vymahatelný, se promítá i do rozdílnosti způsobů, jak je možné řešit porušení daného etického kodexu. Na **Slovensku** může kárný senát prokurátora například přeložit na prokuraturu nižšího stupně. Dalším příkladem může být **Estonsko**, kde je možné státnímu zástupci uložit napomenutí, snížení platu či zbavení funkce. Podobně funguje trestání za kárné provinění i v **Litvě**.

3.9 Poradenství v otázkách etiky

Soudci

Ve většině porovnávaných států je možné žádat o doporučení ohledně řešení etických otázek souvisejících s výkonem úřadu soudce soudcovské rady či jiné speciálně vytvořené rady pro etiku.

Například v **Rakousku** byla zřízena v roce 2017 **Rada pro etiku**. Rada pro etiku se zabývá otázkami soudcovských hodnot, opatřeními pro vzdělávání soudců a má i poradní funkci. Ze strany Svazu rakouských soudců však bylo sděleno, že doposud se soudci na Radu pro etiku obrátili pouze v několika případech.

V **Estonsku** zajišťuje poradenství v otázkách etiky zvláštní poradní orgán, na který se lze obracet i anonymně. Stanoviska a doporučení rady jsou zveřejněny na webových stránkách Nejvyššího soudu. Příkladem těchto stanovisek je např. odpověď na otázku, zda se soudce může účastnit filmových natáčení, za která se platí honorář. Etická rada soudců dospěla k závěru, že účast soudce na různých činnostech je omezena pouze v rozsahu, v jakém je v rozporu se zájmy justice. Role, resp. postava, kterou soudce hraje, by však neměla páchat trestné činy či se chovat nemorálně.

Státní zástupci

Poradenství v otázkách etiky pro státní zástupce většinou mohou poskytnout nadřízení daných státních zástupců.

V **Litvě** poskytuje poradenství Etická komise státních zástupců. Konzultace Etické komise státních zástupců byly zveřejněny na internetových stránkách státního zastupitelství, kde se s nimi může kdokoliv seznámit. Za pět let komise poskytla 10 konzultací. Jednalo se např. o odpověď na otázku, zda státní zástupce může mít vedlejší příjem z pronájmu bytu. Etická komise dospěla k závěru, že ano, ale že by tato činnost neměla mít podnikatelský charakter.

Poradenství v etických otázkách však může mít různou podobu. V **Dánsku** mají čekatelé na funkci státního zástupce během přípravy k dispozici svého mentora. Mohou se tak na něj či na svého nadřízeného obrátit s žádostí o radu v etických otázkách.

3.10 Vzdělávání a školení v oblasti etiky

Školení v etických otázkách probíhá pro soudce i státní zástupce především skrze justiční akademii či podobnou vzdělávací instituci daného státu. V některých státech jsou etické otázky součástí přípravy na výkon funkce soudce či státního zástupce. V této souvislosti je možné zmínit úlohu české Justiční akademie, která poskytuje školení v otázkách etiky.

Soudci

Ze strany **rakouského** Ministerstva spravedlnosti bylo sděleno, že vzdělávací program rakouského soudnictví nabízí širokou škálu seminářů v oblasti osobního rozvoje. Zvláštní důraz je kladen především na témata etiky, náplně práce soudců a státních zástupců, profesionálního zvládnání náročných nebo neobvyklých situací v soudním řízení.

Vzdělávání soudců v **Norsku** je zaměřeno na správný výkon povolání soudce (*judgecraft*) a etika je jeho nedílnou součástí. Úvodní školení probíhá v prvním roce po jmenování soudce a je rozděleno do modulů, přičemž jeden z modulů se výslovně zabývá etikou.

Státní zástupci

Etika je též součástí školení nových státních zástupců např. v **Dánsku**. Školení je zaměřeno na typická etická dilemata v praxi.

3.11 Vyhodnocení statistik týkajících se porušení pravidel etiky

Převažujícím trendem je, že se nevedou statistiky o porušení etických kodexů soudců či státních zástupců. Dilem je to způsobeno i tím, že mnoho etických kodexů není závazných a vymahatelných. Na rozdíl od etických kodexů státních zástupců, u kterých se statistiky porušení nevedou ani v jednom z porovnávaných států, v případě etických kodexů pro soudce jsou statistiky vedeny v **Norsku** a **Litvě**.

3.12 Etika na sociálních sítích

K zakotvení doporučení pro užívání sociálních sítí přistupují státy různě včetně toho, že některé etické kodexy taková speciální pravidla etiky neobsahují vůbec. V takovém případě lze přiměřeně vycházet z obecných pravidel obsažených v etických kodexech.

Soudci

Švédská Akademie soudního vzdělávání pro soudce připravila neveřejná doporučení vhodného chování. Soudci především mají počítat s tím, že cokoliv, co na sociální síť napíše, může již navždy zůstat na internetu. Mají se také **vyvarovat toho, aby jejich příspěvky mohly být zaměnitelné s oficiálními stanovisky**. Soudci by si také měli uvědomit, že kliknutí na tlačítko „to se mi líbí“ může být vnímáno jako zaujetí stanoviska.

Státní zástupci

Úpravu přímo v etickém kodexu je možné najít v **Dánsku**. Státní zástupci mají právo vyjadřovat své názory a stanoviska jako každý jiný občan, ale musí zachovávat služební tajemství. Musí též být zřejmé, že názory nevyjadřují jménem státního zastupitelství.

4 Vybrané informace a poznatky zjištěné v rámci mezinárodní konference o etických kodexech

Záběr otázek, kterým se mezinárodní konference věnovala, byl značný. Cílem této brožury není se věnovat všem tématům detailně, proto je níže shrnut pouze výběr informací a poznatků.

4.1 Shrnutí proběhlé konference

Morální dilemata soudců a státních zástupců v České republice

Při zahájení konference soudkyně Evropského soudu pro lidská práva **Kateřina Šimáčková** shrnula, že etika není řešením pro lidi, kteří porušují pravidla od začátku. Důležitá je pro ty, co chtějí postupovat správně, ale je těžké odhalit všechna rizika a pokušení. Předseda GRECO **Marin Mrčela** se věnoval například tématu problematiky odměňování soudců za vedlejší činnosti – např. za semináře (kde leží hranice odměňování).

Po představení zmíněné komparativní studie **Jaromírem Císařem**, společníkem advokátní kanceláře CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., následoval první panel, který se věnoval reflexi situace ohledně etických dilemat v České republice, a to z pohledu nejen soudců, ale též státních zástupců.

Předseda Nejvyššího soudu **Petr Angyalossy** nahlíží na etický kodex tak, že pomáhá dodržovat vysoké etické standardy už tím, že jde o signál pro veřejnost, co je možné očekávat. Soudce by měl etický kodex akceptovat proto, že je mu vlastní, nikoliv kvůli obavě z postihu.

Prezident Soudcovské unie České republiky **Libor Vávra** velmi postrádá nezávislý orgán typu soudcovské rady. Dle něj má pouze tento orgán legitimitu přijmout etický kodex závazný pro všechny soudce. Vidí v této souvislosti problém i v přijetí českého Etického kodexu soudce, který byl dle něj přijat více méně mlčky.

Panel též přinesl pohled na rozsah etického kodexu a otázky v něm upravené. Podle nejvyššího státního zástupce **Igora Stríže** korupce není věcí etiky, ale práva. Otázky korupčního charakteru v etickém kodexu zmíněny nejsou a je to tak správně. V profesní etice by dle jeho názoru měl být kladen velký důraz na úctu k ostatním právním profesím a právním názorům.

Panel však přinesl i pohled více pragmatický. **Jan Lata**, emeritní prezident Unie státních zástupců České republiky, nahlíží na etický kodex zdrženlivěji. Dle jeho názoru je etický kodex „napsán“ v ustanoveních zákona o soudech a soudcích a zákona o státním zastupitelství. Za zajímavý považuje takový etický kodex, kde je zřízen též procesní prvek – např. komise, která vydává stanoviska.

Morální dilemata soudce Ústavního soudu

Konference nabídla též vhled do morálních dilemat z pohledu právnických profesí. Ústavní soudce **Tomáš Lichovník** představil dilemata soudce Ústavního soudu.

Dilemata při plenárním rozhodování se pojí s tím, že patnáct soudců kumuluje značnou moc. Ústavní soudci by proto měli rozhodovat s respektem k zákonodárné moci a názory na úpravu *de lege ferenda* nepromítat do rozhodnutí, ale držet se roviny ústavní, souladu s ústavním pořádkem.

Důležité je také odmítnout pokušení zavděčit se stavu, do kterého se soudce bude vracet. Soudce by se mohl na konci svého mandátu snažit o vylepšení postavení advokátů, soudců okresních soudů atd. Dobré je proto o tomto dilematu vědět, aby si ho daný ústavní soudce ani podvědomě nepřipustil. Zdrženlivost je důležitá též v senátním rozhodování, neboť hlasy dvou soudců senátu Ústavního soudu mohou převrátit rozhodnutí rozšířených senátů Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

Vhled do situace na Slovensku

Místopředsedkyně Nejvyššího soudu Slovenské republiky **Andrea Moravčíková** nabídla pohled do úpravy etických kodexů na Slovensku. Jak již bylo zmíněno výše, Slovensko je zajímavé i tím, že má zásady soudcovské etiky zakotvené na zákonné úrovni. To právě akcentovala i místopředsedkyně Moravčíková, když uvedla, že toto zakotvení je nezbytné kvůli korupčním aférám slovenských soudců v minulosti. Jedná se o apel na soudce, aby si uvědomili význam profesní etiky. Upozornila též na praktické aspekty fungování samosprávného orgánu soudnictví. V praxi vzniká kompetenční problém při podávání disciplinárního návrhu, kdy se čeká, zda návrh podá předseda Súdnej rady, nebo předseda soudu, u kterého soudce působí. Řešení tohoto aspektu by mělo být vzato v úvahu i v případech, že by se uvažovalo o samosprávném orgánu typu soudcovské rady v České republice.

Sociální sítě a umělá inteligence

Velkými tématy proběhlé mezinárodní konference byly vztah profesní etiky a umělé inteligence, jakož i chování soudců a státních zástupců na sociálních sítích.

Luboš Dörfl, předseda Vrchního soudu v Praze, vystihl základ etického dilematu na sociálních sítích. Soudce, resp. též státní zástupce, si musí umět položit otázku, zda využije svobodu uplatnit svůj názor, nebo se dobrovolně omezí s ohledem na profesi. Rozděluje situace, kdy se soudce vyjádřit má (obrana hodnot soudnictví), kdy může (např. obrana vlastního rozhodnutí), a kdy by naopak neměl (kritika soudů, obecné politické otázky).

S překotným rozvojem umělé inteligence souvisí její interakce s profesní etikou. Místopředseda Městského soudu v Praze **Pavel Pražák** upozornil na problém při využití umělé inteligence na soudech v souvislosti s ochranou soukromí a bezpečností dat. Otevřel též etickou otázku, nakolik je správné umělou inteligenci využít. Je například ještě únosné, aby psala odůvodnění rozhodnutí? Vést debatu na toto téma je velmi přínosné, neboť umělá inteligence se vzhledem ke svému rozvoji bude užívat bez ohledu na její případnou regulaci. Je proto nutné co nejdříve nastavit pravidla pro její využívání.

Na tato témata vyčerpávajícím způsobem navázala **Alžběta Solarczyk Krausová** z Ústavu státu a práva. Upozornila, že Evropská unie též považuje využití umělé inteligence za rizikové a připravuje tzv. akt o umělé inteligenci. Ten by měl stanovit i poměrně přísná pravidla pro využívání umělé inteligence v soudnictví. Předpokládá se, že bude nutné výslovně uvést, že v rozhodnutí byla použita umělá inteligence. Umělá inteligence v soudnictví není řešena pouze na úrovni Evropské unie, ale též na úrovni jednotlivých států. Např. zákon ve Francii zakazuje vznik systémů umělé inteligence, které budou mapovat rozhodování jednotlivých soudců a integritu jejich rozhodování.

Zahraniční pohled na profesní etiku

Konference nabídla též další příspěvky odborníků ze zahraničí. Bývalá státní zástupkyně **Lloydette Bai-Marrows** přiblížila situaci ve Velké Británii. Akcentovala např. význam toho, aby státní zástupce nebyl odtržen od reality a vnímal i lidský rozměr případu a dopady trestního stíhání. **Veronica Dragalin**, vrchní státní zástupkyně Moldavska, představila současný stav ohledně profesní etiky v Moldavsku. Bylo zde zřejmé, že profesní etiku pojímá širěji, neboť se prioritně věnovala případům korupce v justici. **Mike Cressey** z OECD taktéž zdůraznil, že každý etický kodex soudce by měl být přijat odpovídajícími soudcovskými orgány a při respektování dělby moci.

4.2 Shrnutí závěrů proběhlé konference

Z proběhlé konference je možné formulovat následující stručné závěry:

- debata ohledně etických otázek soudců a státních zástupců kontinuálně probíhá a je stále relevantní;
- soudci a státní zástupci vnímají rizika spojená s užíváním sociálních sítí;
- trvá důraz soudců a státních zástupců na zdrženlivost a vhodné omezení se;
- není vhodné podceňovat rostoucí význam umělé inteligence a její případný negativní dopad nejen na bezpečnost dat a ochranu soukromí;
- umělá inteligence by mohla soudcům a státním zástupcům pomoci především v případě opakujících se činností;
- soudcům může chybět vlastní samosprávný orgán typu soudcovské rady, který bude ještě více garantovat jejich nezávislost;
- ohledně praktických otázek spojených s ustavením a fungováním samosprávného orgánu se lze inspirovat na Slovensku.

5 Shrnutí a závěry

5.1 Závěr

Obecně je možné považovat situaci ohledně etických kodexů soudců a státních zástupců v České republice za velmi uspokojivou. Pro soudce i státní zástupce jsou vydány etické kodexy, které deklarují dodržování nejvyšších profesních standardů. Všechny tyto etické kodexy jsou zpracovány na vysoké úrovni, a to včetně souvisejících podpůrných materiálů.

Závěrem je proto možné uvažovat i o tom, co by se mohlo do budoucna v případě českých etických kodexů zlepšit. Především je možné uvažovat o vhodné osvětové kampani či alespoň o samostatné webové stránce, kde bude daný etický kodex snadno k nalezení. Toto se týká především Etického kodexu soudce, který by mohl být zveřejněn a stručně představen široké veřejnosti na samostatné webové stránce, alespoň na webové stránce Nejvyššího soudu. Tímto krokem by byla podpořena i otevřenost justice a důvěra veřejnosti v ní. Je třeba připomínat, že důvěra veřejnosti je jednou z velmi silných záruk nezávislosti justice.

5.2 Příklady dobré praxe

Součástí komparativní studie byl též požadavek na shrnutí příkladů dobré praxe. Komparativní studie proto v závěru přistoupila ke shrnutí a zobecnění těchto příkladů.

Výslovná deklarace závaznosti či nezávaznosti kodexu napomáhá jednoznačnému určení povahy dokumentu. Vhodné je zakotvení kodexu jako interpretační pomůcky při výkladu relativně neurčitých právních norem spojených s povinnostmi soudce.

Na základě provedené studie se jeví jako vhodná též **soustavná činnost samosprávného orgánu**. Samosprávný orgán garantuje kontinuitu v oblasti řešení etických otázek. Navíc umožňuje flexibilně reagovat na aktuálně řešené problémy, a to formou vydávání různých stanovisek či metodik. Další výhodou je současně eliminace nebezpečí nevhodné ingerence moci výkonné (či zákonodárné) do nezávislosti.

Vhodné je i zpracování **komentáře**, který obsahuje odkazy na relevantní odbornou literaturu a kárnou judikaturu. Obdobně je možné přivítat zpracování **praktické příručky** obsahující modelové případy či modelové otázky. Obojí může napomoci v rozhodování při řešení konkrétního etického dilematu.

Přínosné je zajištění **konzultací u nezávislého orgánu**. Není vhodné je omezit na konzultace prostřednictvím vedoucího zaměstnance či nadřízeného subjektu. Nadto je vhodné umožnit položení dotazu anonymně. To může přispět k tomu, že konzultace jsou objektivní a důvěrné.

Konečně je možné akcentovat probíhající **školení zaměřená na profesní etiku jako součást přípravy na výkon profese**. Povinná školení o profesní etice pro začínající soudce a státní zástupce či čekatele mohou ve svém důsledku přispívat k vysoké důvěře v justici daného státu.

CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář

CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář vyhotovila tento dokument s využitím svých odborných znalostí a zkušeností, při zohlednění platné právní úpravy, dostupné rozhodovací praxe a odborné literatury, aktuálních ke dni zpracování tohoto dokumentu, jakož i všech podkladů a informací, které jí byly za účelem zpracování tohoto dokumentu poskytnuty Objednatelem. Dokument se věnuje pouze vytknuté oblasti práva, kterou CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář považuje pro obsah právní analýzy za směrodatnou. Vyslovené závěry se tudíž mohou dále měnit dle dodatečně poskytnutých podkladů, či jiných zjištěných informací.

CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář vždy uvažuje všechny okolnosti, které orgány veřejné moci při rozhodování zohledňují nebo by zohlednit měly. Konečný a závazný výklad právních norem je však oprávněn učinit pouze příslušný orgán veřejné moci, přičemž nelze vyloučit, že jeho právní názor bude v konkrétních otázkách či případech odlišný.

CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ s.r.o., advokátní kancelář upozorňuje, že závěry uvedené v tomto dokumentu nelze zobecňovat na případy mimo předmět právní analýzy, ani na případy založené na odlišných skutkových okolnostech.

